

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Viljar Toots
KS042

LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT KUI
VANGISTUSÕIGUSE INSTITUTSIOON-
KEELDUMISE ALUSED NING PROBLEEME
KÄSKKIRJADE VORMISTAMISEL

Lõputöö

Juhendaja:
Margot Olesk, BA

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL “LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT KUI VANGISTUSÕIGUSE INSTITSIOON- KEELDUMISE ALUSED NING PROBLEEME KÄSKKIRJADE VORMISTAMISEL

TÖÖ PIKKUS ON 40 LEHEKÜLGE, KOOSNEB 3 PEATÜKIST. KASUTATUD ON 17 ALLIKAT. TÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES.

LÕPUTÖÖ VÕTMESÕNAD ON *”KINNIPEETAVA LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT”, “KINNIPEETAVA VANGLA VÄLINE SUHTLEMINE, „KINNIPEETAVA LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDUST KEELDUMINE”, “KOORMAV HALDUSAKT” “HALDUSAKTI MOTIVEERIMINE.*

TÖÖ EESMÄRGIKS ON UURIDA KINNIPEETAVA LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU KEELDUMISE KÄSKKIRJADE KOKKUPUUDET HALDUSÕIGUSE PÕHIMÕTETEGA. UURIDA KINNIPEETAVATE LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU LUBAMISE EESMÄRKI. ANALÜÜSIDA EESTI KOLME SUURIMA VANGLA VÄLJASÕIDUST KEELDUMISE KÄSKKIRJADE TUGEVAID JA NÕRKU KÜLGI.

LÕPUTÖÖ AINESTIKU MOODUSTAVAD ÕIGUSAKTIDE TEKSTID, KOHTULAHENDID NING MURRU, TARTU JA TALLINNA VANGLA LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU KEELDUMISE KÄSKKIRJAD.

UURIMISMEETODINA ON KASUTATUD KVALITATIIVSET MEETODIT: KIRJALIKE MATERJALIDE PÕHJAL ON ANALÜÜSITUD MURRU, TARTU JA TALLINNA VANGLAS TEHTUD KINNIPEETAVALE LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU KEELDUMISE KÄSKKIRJU.

TULEMUSEKS ON SEE, ET EESTI VANGLATES KOOSTATAVAD LÜHIAJALISE VÄLJASÕIDU KEELDU KÄSKKIRJAD ON KÜLL KOOSKÕLAS HALDUSMENETLUSE SEADUSEGA, KUID ESINEB PUUDUSI DISKRETSIOONI TEGEMISEL.

KÄESOLEVA TÖÖ UUDSUSENA VÕIB VÄLJATUUA, ET LÕPUTÖÖ UURING KAJASTAB LÜHIAJALISTE VÄLJASÕITUDE KÄSKKIRJADE OLUKORDA AASTAL 2003 JA HETKEL KOOSTATAVATE KÄSKKIRJADE ERISUSI.

SISUKORD	
ANNOTATSIOON.....	2
SISSEJUHATUS	5
1. LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT VANGISTUSÕIGUSE KONTEKSTIS.....	8
1.1 Lühiajalise väljasõidu olemus.....	8
1.2 Lühiajalise väljasõidu eesmärk.....	9
1.3 Lühiajaline väljasõit Euroopa vangistusõiguses	11
1.4 Lühiajalise väljasõidust keeldumise seotus haldusõiguse põhimõtetega.....	12
1.5 Materiaalne õiguspärasus	14
1.6 Formaalne õiguspärasus.....	18
2. UURIMUSE METOODIKA	23
3. MURRU, TARTU JA TALLINNA VANGLAS 2003. ja 2007. AASTAL KOOSTATUD KÄSKKIRJADE ANALÜÜS	24
3.1 Murru Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidule loa andmisest keeldumise käskkirjad.....	24
3.2 Tartu Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad.....	27
3.3 Tallinna Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad	30
ETTEPANEKUD	37
KOKKUVÕTE	39
KASUTATUD MATERJALID.....	40

KASUTATUD LÜHENDID

- VSeK** - Vangla sisekorraeeskiri
VangS - Vangistusseadus
Vt - vaata
HMS - Haldusmenetluse seadus
sh - sealhulgas
EIOK - Euroopa Inimõiguste Kohus
EVR - Euroopa vanglareeglistik

SISSEJUHATUS

Üha enam kinnistub vanglasüsteemis arusaam, et vangla ei ole mitte ainult kinnipidamisasutus, oluline roll on ka kinnipeetavate resotsialiseerimisel. (Justiitsministeerium 2003) Resotsialiseerimise raskuspunktid lasuvad haridusel, tööl, sotsiaaalabil ja kinnipeetava vanglavälisel suhtlemisel, samuti distsiplinaarkaristustel ning julgeolekumeetmetel. Laias laastus kujutab põhifaas endast vangla igapäevast elukorraldust. (VangS seletuskiri)

Õiguskauuleka käitumise all ei mõelda mitte kinnipeetava parandamist ja ümberkasvatamist karistuse ajal, vaid üksnes tema suunamist sellisele eluviisile. See tähendab, et ta peaks peale vabanemist suutma käituda nii, et ei pane enam toime kuritegusid. Vangistusseadus (*edaspidi VangS*) tahab rõhutada, et riigi ülesanne ei ole kasvatada uut inimest, vaid riik peab piirduma üksnes isiku suunamisega õiguskauulekale käitumisele. Selline eetilise ja õigusliku külje lahushoidmine on õigusriiklikult oluline, sest piirab riigi sekkumist isikusse. (Sootak 2001; 22)

Vangistusseaduse jõustumisega muudeti vangla korralduse ja vangistuse täide viimise eesmärki. Suurema muudatuse tegi vangla sisetöösse 01.01.2002.a jõustunud HMS. VangS-i lisati juurde § 1¹, mille kohaselt kõik taotlused haldusmenetluse algatamiseks või haldusmenetluse käigus esitatakse kirjalikult. HMS rakendamine vangla sisetöös tõi endaga kaasa raskusi vanglaametnike seas, sest tegemist oli uue õigusharuga, mis tuli vanglaametnike igapäevatöösse sisse viia. Kuna enne ja ka VangS jõustumise ajal ei tuntud HMS-se võrdsustatud kirjaliku asjaajamise korda, mistõttu puudus vajadus ja selle järgimiseks. Enamasti piirdus vangla suuliste vastuste andmisega kinnipeetavatele, mis aga ei võimaldanud otsust vaidlustada halduskohtus. Kinnipeetava lühiajalisele väljasõidule lubamise või mitte lubamisega on antud vangla direktorile suur diskretsiooni õigus, mida ta peab arvestama otsuse langetamisel. Selleks, et otsus oleks põhjendatud ja läbipaistev, tuleb otsus vormistada käskkirjana. Lühiajalise väljasõidu lubamise või mitte lubamise käskkirja koostamisel tuleks jälgida HMS-es sätestatud korda.

Autori isiklik huvi selle valdkonna vastu tekkis Tallinna Vanglas praktikal viibides, kus ta puutus kokku lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjadega ning nende koostamisega. Tekkisid küsimused otsuste põhjendamisel, kuna lähtudes HMS-ist tuleb koormavat haldusakti põhjendada, põhjuse leidmiseks tuleb läbi viia korralik eelmenetlus, mida ei tehtud ja selle tõttu ilmnisid ka raskused käskkirja motiveerimisel.

Töö põhiprobleemiks on vanglates antavate lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade keerukus, mis ühelt poolt võib tuleneda ametnike oskamatusesest ning teiselt poolt vanglasüsteemi eripärast võrreldes teiste avalike institutsioonidega, sest vangla peab leidma tasakaalu nii kinni peetavate isikute põhiõiguste ja vabaduste tagamise kui ka üldise turvalisuse vahel.

Käesoleva lõputöö ülesandeks on uurida kinnipeetavate lühiajalisele väljasõidule lubamise eesmärki ning lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade kokkupuudet haldusõigusega ja jõuda selgusele järgnevatel asjaoludel:

1. Milline on kinnipeetava lühiajalise väljasõidu eesmärk vangistuse täideviimisel ?
2. Millised on lühiajalise väljasõidu keeldumise alused ning seaduspärasused ?
3. Uurida kas Eesti suurimate vanglates (Tallinn, Murru, Tartu) lühiajalise väljasõidust keeldumise käskkirjad on kooskõlas HMS-iga ?

Uurimisvaldkond on haldusmenetluse ja vangistusõiguse kokkupuutepunktid vanglates koostatavate kirjalike dokumentide näol. Uurimisobjektiks on Murru, Tartu ja Tallinna vanglates koostatud lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjad aastatel 2003 ja 2007.

Töö eesmärgiks on välja selgitada Eesti kolme suurima vangla väljasõidust keeldumise käskkirjade tugevad ja nõrgad küljed, samuti hinnata direktorite diskretsiooni õiguspärasust ning käskkirjade motiveeritust ja kontrollitavust.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist :

1. peatükis annab autor ülevaate lühiajalise väljasõidu eesmärgist vangistusõiguse institutsioonis.
2. peatükis annab autor ülevaate lühiajalisele väljasõidule keeldumise käskkirja kui koormava haldusakti koostamisest HMS kehtestatud nõuete alusel.
3. peatükk koosneb Murru, Tartu ja Tallinna vanglates lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjade hulgas läbi viidud uuringust

1. LÜHIAJALINE VÄLJASÕIT VANGISTUSÕIGUSE KONTEKSTIS

1.1 Lühiajalise väljasõidu olemus

Kinnipeetava lühiajaline väljasõit kui vangistusõiguse institutsioon pole Eesti vanglasüsteemis uudne. Eesti Vabariigis 1917-1940.a kehtinud vangistusseadus reguleeris vanglavälisest suhtlemist ja ühtlasi lühiajalist väljasõitu, kuid see kandis seaduses teist nimetust - "vahi alt vabastamine" (VangS 1931.a § 108). Mis oma olemuselt tähendas vangistuseasutusest valveta lahkumist kohalikku linna- kokkusaamiseks oma perekonnaliikmetega või oma majanduslike asjade ajamiseks.

(VangS 1931.a § 109) Arestialused, mitte üle kolme kuu vanglamaja mõistetuid ja eeskujulikkude astmel olevaid vahialuseid võidakse nende abikaasa või ülenevate või alanevate sugulaste surma või raske haiguse korral vahi alt vabastada mitte kauemaks kui kolmeks päevaks, karistuse kandmisest katkestades, kui nad ei ole põgenemiskalduvustega ja kui ei ole karta, et nad vahi alt vabaoleku ajal saavad korda uue süüteo.

Kehtivas VangS-es erineb lühiajaline väljasõit 1931.a VangS oma pikkuse poolest ja väljasõidu aeg arvestatakse karistuse kandmise aja hulka. Praeguses VangS on põhjalikult läbi töötatud kinnipeetava individuaalse täitmiskava küsimused, hõivatuse instituut (haridus, töö), mis peab tagama kinnipeetava teenimisvõimete säilimise ja vajadusel uue eriala omandamise, sotsiaalabi andmine (kinnipeetava positiivsete kontaktide säilitamine ühiskonnaga) ja kinnipeetava vanglavälise suhtlemise põhimõtted.(Vangistusseaduse eelnõu seletuskiri)

Lühiajalist väljasõitu reguleerivad VangS § 32 ning justiitsministri 30.11.2000. a määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri (*edaspidi VSeK*). Lisaks lühi- ja pikaajalisele kokkusaamisele on kinnipeetaval õigus taotleda lühiajalist väljasõitu kuni 21 kalendripäevaks aastas. Lühiajalise väljasõidu taotluse võib reeglina esitada kinnipeetav, kes on talle määratud karistusest ära kandnud vähemalt aasta (see nõue ei kehti avavanglas viibiva kinnipeetava kohta). Lühiajalise väljasõidu kõik kulud peab

kinnipeetav ise tasuma, kuid vanglast eemal viibitud aeg arvestatakse karistuse aja hulka.

Kinnipeetava lühiajalise väljasõidu kulud peab kandma kinnipeetav, kuid seadusandja on jätnud selgitamata, palju peab kinnipeetava isiklikul arvel olema raha selleks, et sooritada lühiajaline väljasõit. Kinnipeetaval peaks olema nii palju raha, et ta suudaks tasuda bussi või muu transpordi kulusid ilma uut kuritegu sooritamata. Ühtlasi pole seadusandja täpsustanud, kas raha puudumine isiklikul arvel võib olla aluseks lühiajalisele väljasõidule mitte lubamiseks, kuna kinnipeetaval pole selleks piisavalt raha ja on alust arvata, et sihtkohta saabumiseks paneb kinnipeetav toime uue kuriteo.

Kui kinnipeetav soovib minna väljasõidule, tuleb tal esitada vastav taotlus vangla direktorile, kes otsustab väljasõidule lubamise ühe kuu jooksul pärast väljasõidutaotluse esitamist.

Koos väljasõidutaotlusega esitab kinnipeetav ka väljasõiduplaani, kuhu märgib selle, mida ta kavatseb oma väljasõidu ajal teha ning kuidas on tema tegevused seotud vanglast vabanemise ettevalmistamisega. Pärast väljasõidult naasmist vaadatakse plaan koos vangla sotsiaaltöötajaga läbi ning hinnatakse väljasõidu tulemusi. Väljasõidule lubatud kinnipeetav peab sihtkohta saabumise ja sealt lahkumise päeval end registreerima kohalikus politseiasutuses.

Väljasõidult peab kinnipeetav naasma õigel ajal ja kainena. Kui kinnipeetav ei jõua temast mitteoleneval mõjuval põhjusel (nt haigus) kokkulepitud ajaks tagasi vanglasse, on ta kohustatud sellest viivitamatult teatama vangla korrapidajale ning hiljem esitama vanglale hilinemise asjaolusid tõendavad dokumendid. (VSeK § 86 lg 2) Lühiajalist väljasõitu ei ole võimalik taotleda vahistatul ning eluaegse vabadusekaotusega karistatud kinnipeetaval. (VangS § 32 lg 6)

1.2 Lühiajalise väljasõidu eesmärk

Tutvudes VangS-ega jääb piisavalt arusaamatuks, millist eesmärki täidab kinnipeetava lühiajaline väljasõit karistuse kandmise ajal. Lühiajalise väljasõidu eesmärgi väljaselgitamiseks pöördus autor õigusteoretikute Jaan Sootak'i ja Priit Pikamäe raamatu "Kriminaaltäitevõigus" ja Vangistusseaduse Seletuskirja poole.

Kinnipeetava vanglavälise suhtlemisega on seotud ka kinnipeetava lühiajaline väljasõit ja väljaviimine. Tegemist on kohtlemisvahendiga, mida võib kohaldada vangla direktor. Lühiajalise väljasõidu raames võib vangla direktor anda kinnipeetavale loa vanglast lahkumiseks kuni kahekümne üheks kalendri päevaks aastas. Lühiajaline väljasõit on peamiselt mõeldud vabadusekaotuse täideviimise inimlikustamiseks kinnises vanglas, kuna avavangla kinnipeetavad võivad niigi seoses töötamise või õppimisega väljaspool vangla territooriumi ringi liikuda. (Sootak, Pikamäe 2001:110)

Kinnipeetava lühiajalist väljasõitu võiks määratleda kui kinnipeetava puhkust karistuse kandmisest, mis teenib kõiki samu eesmärke, mida vabaduses viibiva inimese puhkustki, st ta peab andma kinnipeetavale võimaluse vaimseks ja füüsiliseks lõõgastumiseks. Lisaks sellele peab lühiajaline väljasõit aitama leevendada kinnipeetaval vanglas tekkivat stressi. (Vangistusseaduse seletuskiri)

Autor leiab, et Vangistusseaduse seletuskiri lähtub VangS § 37 punktist 1, kus on sätestatud, et kõik kinnipeetavad on kohustatud töötama, väljaarvatud : 1) üle kuuekümne kolme aasta vanune kinnipeetav; 2) üldharidust või kutsekeskharidust omandav või tööalasel koolitusel osalev kinnipeetav 3) kinnipeetav, kes ei ole tervislikel põhjustel võimeline töötama 4) kuni kolmeaastast last kasvatav kinnipeetav. Lähtudes töökohustusest võib lühiajalise väljasõidu eesmärk vaadelda kui kinnipeetava puhkust karistuse kandmisest, mis teenib kõiki samu eesmärke, mida vabaduses viibiva inimese puhkustki.

2006. aasta seisuga kandis Eesti vanglates karistust 3386 kinnipeetavat. Neist töötas 25 % ja omandas üldharidust või kutseharidust 27 %. Ülejäänud 48 % kinnipeetavatest polnud vangistuse ajal hõivatud ei töötamisega ega hariduse omandamisega. (Justiitsministeerium aastaraamat 2006; 53)

Autor leiab, et töötava kinnipeetava lühiajalise väljasõidu eesmärgiks võib vangla direktor hinnata lühiajalist väljasõitu kui puhkust karistuse kandmisest. Karistuse kandmise ajal mittetöötavate kinnipeetavate puhul peaks lühiajaline väljasõit

kaasnema ainult rangelt seoses töö-, õppimis-, või eluaseme probleemide lahendamise, mis pole teostatavad vangla vahendusel.

Kinnipeetava vabastamise faasi üks väga oluline ja efektiivne etapp on lühiajaline väljasõit. Kinnipeetavat peaks aitama juba enne tema praktilist vabastamist, tuleks teha mitmeid ettevalmistusi nagu sotsiaalabi osutamine, soodustuste kohaldamine, ümberpaigutamine avavanglasse jne. Igal juhul tuleks kinnipeetavale kolme kuu jooksul enne vabastamist võimaldada lühiajalisi väljasõite kuni ühe nädala ulatuses, avavanglates tuleks seda võimaldada isegi laialdasemalt. (VangS Seletuskiri)

Resotsialiseerimisindeoloogias kantud on täitmisel täideviimisprotsess tervikuna suunatud süüdimõistetud tagasiviimisele ühiskonda, mistõttu vabastamisetapis käsitletakse üksnes küsimusi, mis on seotud ülemineku pehmemendamisega kinnisest täideviimisest vabasse ühiskonda ehk nn vabastamisšoki vältimisega. Lühiajaline väljasõit vabastamise faasis on üheks resotsialiseerimisprotsessiks. (Sootak 2001;116)

1.3 Lühiajaline väljasõit Euroopa vangistusõiguses

Ministrite komitee 11. jaanuari 2006.a soovitus "Euroopa vanglareeglistik" ^[1] (edaspidi EVR) ei ole küll Euroopa Nõukogu liikmesriikidele juriidiliselt siduvaks dokumendiks, kuid on abiks kaasaegse Euroopa vangistusõiguse tõlgendamisel. EVR ei sätesta, et riigid on kohustatud lubama kinnipeetavaid lühiajalisele väljasõidule. Punktis 24.7 nenditakse, et kui asjaolud seda võimaldavad, tuleks (originaaltekstis sõnastuses: „*should be allowed*“) vangil lubada vanglast lahkuda, kas koos saatjatega või üksi, et külastada oma haiget sugulast, viibida matustel või muudel inimlikel põhjustel. Vastavalt EVR-i seletuskirjale võib „muude inimlike põhjuste“ all mõista lühiajalisi väljasõite vanglast.

Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIÕK) on asunud seisukohale, et kindlasti tuleks lühiajalist väljasõitu võimaldada sellised sündmused puhul nagu seda on lähedase matused või lapse sünd ja seda ka juhul kui ei ole karta põgenemisriski. EIÕK otsus asjas Plotski v Poola, 12 novembrist 2002 Samuti on kohus leidnud, et teatud juhtudel keeldumine kinnipeetavat külastada raskesti haiget vanemat, võib küündida Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 8 rikkumiseni EIÕK otsus asjas Schemkamper v France, 18 oktoobrist 2005. Seega peavad vanglad tähelepanu

pöörama sellele, et kas keeldumine külastamiseks surevat vanemat või osalemaks matustel, on ikkagi põhjendatud või mitte. EIÕK lähenemine on selles osas range.

Samas on EIÕK väljendanud oma seisukohta, et riigil lasub ka vastutus, mis tähendab seda, et isikud, kes on kinnipidamisasutuses kuuluvad vangla kontrolli alla ning on vangla vastutada ka teatud juhtudel, kui need isikud on vangla poolt lubatud lühiajalisele väljasõidule. EIÕK on väljendanud oma seisukohta, et kui vangla ei arvesta väljapoole vanglat lubatava isiku ohtu ühiskonnale ning jätab need asjaolud arvestamata, kuid lühiajalise väljasõidu ajal paneb isik toime õigusrikkumise, siis võib teatud juhtudel riik jääda vastutavaks selle eest EIÕK otsus asjas *Bromiley v United Kingdom*, 23 novembrist 1999 ning EIÕK otsus asjas *Mastromatteo v Italy*, 24 oktoobrist 2002.

1.4 Lühiajalise väljasõidust keeldumise seotus haldusõiguse põhimõtetega.

Keeldumine haldusmenetluse mõistes eeldab, et keegi on haldusakti andmist ametlikult taotlenud või vähemalt selle andmise kavatsust ametliku haldusmenetluse osalisena toetanud. (Aedmaa 2004; 261) Tulenevalt VSeK § 80 lõikest 1 taotleb kinnipeetav lühiajalist väljasõitu oma kirjaliku taotlusega. Keeldumisega lahendatakse õiguslik küsimus, kas haldusakti andmine on vajalik või mitte. Lühiajalise väljasõidu raames eeldab see vangla direktori pool otsuse langetamist kinnipeetava lühiajalisele väljasõidule lubamise/mitte lubamise kohta.

Üldine riigivõimu teostamise õiguspärasuse nõue kehtib ka kõigi haldusaktide puhul. HMS § 54 sätestab: "Haldusakt on õiguspärane, kui ta on antud pädeva haldusorgani poolt andmise hetkel kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas, proportsionaalne, kaalutusvigadeta ning vastab vorminõuetele." See säte nõuab nii HMS-s endas kui ka *eriseadustes* sisalduvatest nõuetest ja *haldusõiguse üldpõhimõtetest* kinnipidamist.

Samuti tuleb lühiajalisest väljasõidust keeldumisel järgida nii HMS § 54 sätestatud korda kui ka eriseadusi- VangS § 32 ning VSeK. HMS § 54 põhjal võib eristada järgmisi haldusaktile esitatavaid nõudeid:

- 1) materiaalne ehk sisuline õiguspärasus:
 - a. õiguslik alus;

- b. kooskõla kehtiva õigusega;
- c. proportsionaalsus;
- d. kaalutusvigade puudumine
- e. õiguse üldpõhimõtete järgmine;

2) formaalne õiguspärasus:

- a. faktiliste asjaolude kirjeldus,
- b. resolutsioon ehk otsustus,
- c. vorminõuded (Aedmaa 2004; 261)

Haldusakt on õiguspärane vaid siis kui haldusakt on nii materiaalselt kui ka formaalselt õiguspärane. Õiguspärasuse vastandmõiste on *õigusvastatus*. Juba ühe ülalnimetatud nõude eiramise korral on haldusakt õigusvastane. (Aedmaa 2004; 261). Seega tuleb lühiajalisele väljasõidule mitte lubamise käskkirja koostamisel jälgida kõiki eelnimetatud nõudeid.

Suulise palvega haldusakti andmist haldusorgani poolt kirjaliku vastust ei anta, kinnipeetava taotlus lühiajaliseks väljasõiduks peab olema esitatud kirjalikult.

24.05.2004. a pöördus kinnipeetav Tallinna Halduskohtu poole palvega kohustada Murru Vangla administratsiooni ümber vaatama otsus lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise kohta. Asjaolud: Kinnipeetav A.S. pöördus 19. jaanuaril 2004. a. Murru Vangla direktori poole suulise taotlusega loa saamiseks lühiajaliseks väljasõiduks oma elukohta. Tema suulisele pöördumisele vastas vangla direktor eitavalt. Vangla direktor kirjalikku vastust lühiajalise väljasõidu suulise taotluse kohta ei andnud.

Tallinna Halduskohus leidis, et Justiitsministri 30. detsembri 2000. a. määrusega nr 72 kinnitatud VSeK § 80 lg 1 kohaselt toimub lühiajaline väljasõit kinnipeetava kirjaliku taotluse ja vangla direktori loa alusel. Kinnipeetav A.S. ei ole vangla direktorile kirjalikku taotlust lühiajaliseks väljasõiduks loa saamiseks esitanud. Vastavalt VangS §-le 1¹ lg 1 kohaldatakse vangistusseaduses ja selle alusel ettenähtud haldusmenetlusele haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades vangistusseaduse erisusi. Sama paragrahvi lõike 4 kohaselt tuleb kõik taotlused haldusmenetluse

algatamiseks või haldusmenetluse käigus esitada kirjalikult. Seega ei ole põhjendatud kaebaja poolt kohtuistungil esitatud väide, et tema suuline avaldus oleks tulnud protokollida ja sellele anda ka kirjalik vastus. (Tallinna Halduskohtu haldusasi nr 3-1090/2004)

Kui isik on avaldanud kirjalikku soovi haldusakti andmiseks, tuleb talle anda ka ametlik vastus (s.o otsustada haldusakti andmine või keelduda haldusakti vormis) VSeK § 82 lõige 2 kohaselt väljasõidule lubamise või väljasõidutaotluse rahuldamata jätmise otsus vormistatakse käskkirjana ja otsus peab olema põhjendatud. (Aedmaa 2004; 262).

1.5 Materiaalne õiguspärasus

Kooskõla kehtiva õigusega

Esmane sisuline nõue haldusaktile on kõrgemalseisvate õigusaktide silmaspidamise kohustus (*seaduse ülimuslikkus*). Akti andmine ei tohi olla seaduste ja määrustega ega ka haldusorgani jaoks kohustuslike varasemate haldusaktidega või -lepingutega vastuolus. (Aedmaa 2004; 272). Riigikohtu tsiviilkolleegium 29. oktoobri 1997. a on leidnud, et halduse üksikakt peab olema kooskõlas üldaktidega, sh halduse üldaktidega.

Õiguslik alus

HMS-s on õigusliku aluse nõue sätestatud absoluutsena, s.t õiguslik alus peab olema igal haldusaktil. Õiguslik alus peab olema piisavalt konkreetne ja haldusakt peab jääma rangelt õigusliku aluse piiresse. (Aedmaa 2004; 27). Lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirja vormistamisel tuleb lähtuda VangS ja VSeK, sest need õigusaktid reguleerivad kinnipeetava lühiajalist väljasõitu. Lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjas tuleb viidata just nendele õiguslikele alustele, mille alusel taotleli haldusakti ehk VangS ja VSeK.

Õiguslik alus on konkreetne viide õigusnormile, mis annab seadusandjale volituse võimu teostamiseks. Lühiajalise väljasõidule mitte lubamise õiguslik alus tuleneb VSeK § 83, mis sätestab, et direktoril on alus keelduda väljasõidu andmisest, kui :

- 1) kinnipeetav on taotluses või sellele lisatud dokumentides teadlikult esitanud valeandmeid;
- 2) lähedalasuvatesse piirkondadesse samal ajal väljasõiduks on esitanud taotluse rohkem kui üks kinnipeetav ja on alust arvata, et kinnipeetavad hakkavad väljasõidu ajal omavahel suhtlema;
- 3) kinnipeetava väljasõiduplaanis ei ole piisavalt kajastatud see, milliseid toiminguid ja mis eesmärgil peab kinnipeetav väljasõidu ajal tegema;
- 3¹) kinnipeetavale kohaldatud distsiplinaarkaristus kehtib;
- 4) vangla direktoril on muul põhjusel alust arvata, et väljasõit on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega.

Laiahaardelise keeldumise võimaluse annab VSeK § 83 punkt 4, kuid seda saab kasutada ainult siis, kui on põhjalikult analüüsitud VSeK § 82 lg 1 sätestatud ja põhjalikult väljatoodud muud põhjused, miks väljasõit on vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega.

Proportsionaalsus

Proportsionaalsuse põhimõtte nõuab, et riik ei piiraks isikute õigusi ega tekitaks neile muid koormavaid tagajärgi tühja-tähja pärast vaid ainult siis, kui see on hädavajalik. See põhimõtte nõuab, et asutus mõtleks oma otsuse piisava põhjalikkusega läbi, et vältida tarbetuid ebameeldivusi isikutele. Proportsionaalsuse arvestamine on kõrgtasemeline õiguspoliitiline või isegi riigi filosoofiline otsustus. (Aedmaa 2004; 28). Proportsionaalsuse tagamine lühiajalise väljasõidu otsustamisel on eriti keeruline, kuna vangla direktor peab leidma tasakaalu nii kinni peetavate isikute põhiõiguste ja vabaduste tagamise kui ka üldise turvalisuse vahel.

Meetme eesmärgipärasus

Haldusotsus peab olema oluline mingi *eesmärgi* saavutamiseks. Seega tuleb esmalt kontrollida, kas üleüldse eksisteerib mingi eesmärk, mida tahetakse saavutada. Samuti peab see eesmärk olema *legitiimne*-demokraatliku ühiskonna jaoks vajalik. Edasi tuleb uurida, kas meede aitab eesmärgi saavutamisele kuidagi kaasa. Meetme ja eesmärgi saavutamise vahel peab olema põhjuslik seos. Tulenevalt VSeK § 82 lg 1 punkt 6 arvestab vangla direktor kinnipeetava lühiajalise väljasõidu eesmärki. Vangla direktor peab välja selgitama, kas üldse eksisteerib mingi eesmärk ja mis mõju see

avaldata kinnipeetavale. Kuna tegemist on koormava haldusaktiga, siis vangla direktor peab arvestama ka ühiskonna huvisid. Üheks vangla eesmärgiks on õiguskorra kaitse, mis eeldab kurjategijate kinnipidamist ja nende eelmineerimist ühiskonnast. Vangla direktor peab otsustama, kas kinnipeetava lühiajaline väljasõit on kooskõlas ühiskondliku huviga. (Aedmaa 2004; 28).

Meetme vajalikkus

Isiku suhtes ei tohi kasutada karme meetmeid kui eesmärk on võimalik saavutada isiku jaoks leebemate vahenditega. Kui vangla direktor veendub kinnipeetava lühiajalise väljasõidu vajalikkuses, kuid leiab, et on piisavalt alust arvata, et kinnipeetav võib ohustada ühiskonda enda vaba liikumisega väljas järelevalveta, ei pea ta tegema kohe negatiivset otsust kinnipeetava kahjuks, vaid võib kasutada eesmärgi saavutamiseks leebemat vahendit, näiteks VangS § 33 lühiajalist väljaviimist vanglast järelevalve all.

Meetme mõõdukus

Isegi kui meede on kohane ja vajalik, ei tohi teda kohaldada kui kahju või muu koormav tagajärg, mida isikule põhjustatakse, on tunduvalt suurem, kui meetmega saavutatavad positiivsed tulemused. Vangla direktoril on raske analüüsida, missuguses ulatuses on kinnipeetavale kohaldatud koormav tagajärg tekitanud kahju ja kui suure kasu toonud ühiskonnale.

Kaalutusvigade puudumine

Tallinna Halduskohus leiab, et väljasõiduloa andmine on vangla direktori diskretsiooniotsus mitte kinnipeetava subjektiivne õigus. Kinnipeetaval on tulenevalt VangS sätetest subjektiivne õigus taotleda lühiajalist väljasõitu ja oodata vangla administratsioonilt tema taotluse korrektset ja õiguspärast lahendamist, mitte aga nõuda igal juhul lühiajalisele väljasõidule lubamist. Vanglas viibiva kurjategijana on isiku õigus väljaspool vanglat liikuda kitsalt reguleeritud ja tema viibimine vabaduses on kindel erand, mitte reegel. (Tallinna Halduskohtu lahend nr: 3-1541/2003).

Diskretsioon on paratamatult vajalik, sest seadusandja ei suuda asutustele kõiki otsuseid üheselt ette kirjutada. Seadusandjal puudub võimalus näha ette tulevikku ja tutvuda iga üksikjuhtumi õiglaseks lahendamiseks vajaliku informatsiooniga.

Selleks, et diskretsioon ehk kaalutus toimuks õiguspäraselt, tuleb jälgida kaalutusreegleid, mida ei tohiks rikkuda. (Aedmaa 2004; 278)

- diskretsiooni piirid

Kaalutusnormiga antud volituste piire asutus ületada ei tohi. Enamasti sätestab seadus täpselt otsustusvõimalused, mille vahel asutus valida saab. Lühiajalise väljasõidu korral on volituste piiriks VangS § 32 ja VSeK.

- diskretsiooniõiguse kasutamise kohustus

Sõltuvalt konkreetse juhtumi korral kehtivast regulatsioonist, on asutus alati kohustatud, kas omal initsiatiivil või puudutatud isiku taotlusel, kaaluma talle antud õiguste kasutamist. Näiteks, kui kinnipeetav esitab väljasõiduplaanis põhjendused, miks talle kõigest hoolimata võiks lubada lühiajalisele väljasõidule lubamist, siis oleks diskretsiooniõigus lubamatu kasutamata jätmise see, kui vangla administratsioon viitab lihtsalt sellele, et lühiajaline väljasõit pole kooskõlas vangistuse täide viimise eesmärgiga.

- diskretsiooninormi eesmärgi arvestamine

Ametnik peaks endalt küsima, miks seadusandja on andnud talle õiguse haldusakti andmist kaaluda. Kaalutusotsus peab tagama alusnormi eesmärgi saavutamise.

- oluliste asjaolude arvestamine

Asutus peab kaalutusotsuse tegemisel arvestama kõiki olulisi poolt- ja vastuargumente. (Aedmaa 2004; 282)Vangla direktor peaks võtma arvesse kõiki olulisi poolt- ja vastuargumente ning ka seda, missugused toimingud ja eesmärgid on kinnipeetaval esitatud väljasõiduplaanis, kas samasse/lähedalasuvatesse piirkondadesse väljasõiduks on samal ajal esitanud taotluse rohkem kui üks kinnipeetav; samuti peaks arvestama ka teiste vanglas olevate osakondade arvamusi, eriti tuleb arvesse võtta julgeoleku-ja sotsiaalosakonna arvamust.

- keeld tugineda asjassepuutumatutele kaalutlustele

Meelevaldsed asjaolud, mis kaalutusotsusega kuidagi seotud ei ole, ei tohi asutuse otsust mõjutada. (Aedmaa 2004; 283). Näiteks vangla direktor ei tohi lähtuda kaaludes kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu andmise luba tema füüsilistest

omadustest naha, juuste värvusest või keha ehitusest. Meelevaldse asjaolu arvestamisel viib ebaratsionaalsete otsusteni ja võib põhjustada kinnipeetavate ebavõrdset kohtlemist.

- kuritarvitamise keeld

Kaalutusõiguse kuritarvitamine on see, kui meelevaldne või lubamatule kaalutlusele tuginev otsus motiveeritakse fiktiivselt lubatava kaalutlusega, s.o olukord, kus tegelikud motiivid ei lange kokku väljendatutega. Kuritarvitamine ilmneb või seda õnnestub tõendada tihti alles hiljem, pärast kaebetähtaja möödumist. Olgugi, et viga ei pruugi olla kohe äratuntav, on diskretsiooni kuritarvitades antud haldusakt algusest peale õigusvastane. (Aedmaa 2004; 284)

Õiguse üldpõhimõtted

Kui ei ole tegemist just rutiinsete otsustega, tuleks antava haldusakti vastavust üldpõhimõtetele alati kontrollida, sest üldpõhimõtetega vastuolus olev halduse üksikakt ei saa kohtus vaidlustamise korral jääda kehtima isegi siis, kui seadus otsesõnu nõuab sellise otsuse tegemist. Lühiajalise väljasõidu üldpõhimõtteks on VangS § 6 lg 1 järgi kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele ning vangla direktor ei tohiks kõrvale kalduda sellest põhimõttest ja lubada kinnipeetavaid lühiajalisele väljasõidule mingeid muid põhimõtteid arvesse võttes. (Aedmaa 2004; 285)

Otsuse teatavakstegemine

Otsus tehakse kinnipeetavale allkirja vastu teatavaks otsuse tegemisest alates kolme tööpäeva jooksul. (VSeK § 82 lg 3). Teatavakstegemise kohustuse rikkumisel haldusakt kas üldse ei jõustugi kinnipeetava puhul või ei hakka kulgema haldusakti vaidlustamise tähtjad. Akti teatavakstegemine selle adressaadile on haldusakti kehtivuse eelduseks. (RKHK 3-3-1-60-01)

1.6 Formaalne õiguspärasus

Kirjaliku vormi nõue

Kirjaliku nõude kehtestamine on vajalik eelkõige isikute õiguste kaitseks ning võimalike vaidluse vältimiseks. Isikul, kellele haldusakt on suunatud, peab olema võimalus ühtlaselt aru saada, millised on tema haldusaktist tulenevad õigused ja

kohustused. Kinnipeetav peab olema teadlik sellest, miks just selline otsustus tema suhtes tehti- see peab selguma lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjas sisalduvast põhjendusest. Vangla direktori poolt tehtud otsusega mittenõustumisel annab see kinnipeetavale võimaluse pöörduda kohtu poole. Kirjaliku käskkirja vormistamise eesmärk on vältida hilisemaid vaidlusi selle üle, milline oli käskkirja sisu selle andmise hetkel. (Aedmaa 2004; 294)

Kirjaliku haldusakti kohustuslikud elemendid.

Kuigi haldusmenetluse läbivaks põhimõtteks on vormivabaduse printsiip (vt HMS § 5), on haldusaktide vormistamisel seda oluliselt piiratud - haldusaktid vormistatakse reeglina *kirjalikult* ning mingi muu vorm on erandina võimalik, kui seadus või määrus seda *otsesõnu lubab*. Kirjaliku nõude kehtestamine on vajalik eelkõige isikute õiguste kaitseks ning võimalike vaidluste vältimiseks. Isikul, kellele haldusakt on suunatud, peab olema võimalus üheselt aru saada, millised on tema haldusaktist tulenevad õigused ja kohustused.

- põhjendus: õiguslik alus, faktiliste asjaolude kirjeldus,
- resolutsioon ehk otsustus,
- vaidlustamisviide,
- muud haldusakti kohustuslikud andmed.
- otsuse teatavakstegemine.

Riigikohus on märkinud, et haldusakti faktilises põhjenduses peavad olema ära näidatud asjaolud, mis toovad kaasa akti aluseks oleva õigusnormi kohaldamise. Oluline on faktilise ja õigusliku põhjenduse omavaheline loogiline sidumine, mis peab haldusakti adressaati ja aktiga tutvujat veenma, et juhtumi asjaolud koostoimes kohaldatavate õigusaktidega toovad tõepoolest kaasa just sellesisulise haldusotsustuse tegemise. Haldusakti põhjendus peab ka kohut veenma, et haldusorgan on diskretsiooni teostades arvestanud kõiki olulisi asjaolusid ja huve ning, et kaalumine on toimunud ratsionaalselt. (Aedmaa 2004; 203) Seega saab haldusakti sisulises osas põhimõtteliselt eristada kolme osa

Õiguslik alus

Haldusakti andmise *õiguslik alus* ehk viide konkreetsele õigusakti normile, mis võimaldab vastavat otsustust teha. Õiguslik põhjendus peab olema asjakohane, täpne, õige ja piisav. Viide normile tuleb esitada paragrahvi lõike ja punkti täpsusega. Õigusaktile viitamisel tuleb ära tuua õigusakti andmed, mis võimaldavad selle identifitseerimist -eelkõige õigusakti nimetus ja teatud juhtudel (eelkõige määruste puhul) ka õigusakti andja (nt justiitsministri 30.11.2000. a määrus nr 72 „Vangla sisekorraeskiri § 82 “), andmise aeg, number jms. (Aedmaa 2004; 306)

Faktiline alus

Haldusakti andmise *faktiline alus* ehk kirjeldus tegeliku elu asjaoludest, mis tingisid haldusakti andmise. Põhjenduses märgitavad faktilised asjaolud peavad olema tõendatud või vähemalt hilisemas halduskohtumenetluses tõendatavad, mitte oletuslikud ega üldsõnalised. (Aedmaa 2004; 294)

Kaalutlused

Kaalutusõiguse alusel tehtavates otsustes tuleb välja tuua antud olukorras võimalikud lahendusvariandid, et nähtuks, et kaalumise erinevate variantide vahel on tõepoolest toimunud ja seda on tehtud ratsionaalselt. Valitud lahendusvariandi puhul tuleb erilist tähelepanu pöörata tema positiivsetele aspektidele; samas ei tasu vastuargumente samuti maha vaikida ning neile võib viidata, näitamaks, et otsustust tehes oldi neist teadlik. (Aedmaa 2004; 307)

Riigikohus on korduvalt märkinud, et “haldusakti põhjendus peab ka kohut veenma, et haldusorgan on diskretsiooni teostades arvestanud kõiki olulisi asjaolusid ja huve ning et kaalumise on toimunud ratsionaalselt „ (RHK 3-3-1-54-03, p-d 21 ja 36).

Lühiajalise väljasõidu keeldumise puhul tuleb analüüsida justiitsministri 30.11.2000. a määrus nr 72 „Vangla sisekorraeskiri § 82 lõikes 1 sätestatud, et taotluse rahuldamist otsustades võtab vangla direktor arvesse järgmisi asjaolusid:

- 1) kinnipeetava toimepandud kuriteo laad
- 1) kinnipeetava isiksuseomadused;
- 2) kinnipeetava käitumine vanglas;

- 3) väljasõiduplaani täitmine eelmiste väljasõitude ajal;
- 4) kinnipeetava suhtumine töösse ja õpingutesse;
- 5) väljasõidu eesmärk;
- 6) väljasõidu eeldatav mõju kinnipeetavale

Väljasõit on alati seotud mingi eesmärgiga ja seda eesmärki tuleb hinnata ja seejärel kaaluda, kas seda eesmärki saab saavutada muude vahenditega või esineb asjaolusid, mis on kaalukamad, kui selle eesmärgi saavutamine. (Tallinna halduskohus lahend nr: 3-06-889)

Käskkirjas peab olema nähtav, kuidas vangla direktor hindas kinnipeetava käitumist vanglas ja kuidas hindab kinnipeetava suhtumist töösse, õpingutesse, kas ta täidab individuaalset täitmiskava, kui see on koostatud või hinnangut, kas kinnipeetav on asunud paranemise teele. Käskkirja vaidlustamisel halduskohtus ei saa vangla lisada lisa asjaolusid mida direktor on arvestanud otsuse tegemisel, näiteks isiklik toimik.

Tallinna Halduskohus leiab, et haldusasjas nr:3-06-889 vangla poolt esitatud väidetest on haldusakti juurde kuuluv isiklik toimik. Kohtul pole võimalik leida isiklikust toimikust vastust küsimusele, missugune on direktori seisukoht ja kuidas kohus alusmaterjalist küsimustele vastuseid leiab. Kohus ei oska ise ära arvata, missugused seisukohad on direktoril ühe või teise alusmaterjali suhtes

Resolutiivosa

Resolutsioon ehk otsustus tulenevat HMS § 55 lg 1-est peab olema selge ja ühiselt mõistetav. Kinnipeetavale peab olema üheselt arusaadav, mida vangla direktor tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad. Resolutsioonis tuleb välja tuua peamised õigusnormid, millele selgitavas osas toetuti ja selgelt sõnastatud otsus. (Aedmaa 2004; 302)

Vaidlustamisviide

HMS § 57 lg 1 sätestab: "Haldusaktis peab olema viide haldusakti vaidlustamise võimaluste, koha, tähtaja, ja korra kohta." Vaidlustamisviite eesmärgiks on tagada kinnipeetavale info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning mida, kus ja millise tähtaja jooksul sellise õiguse kasutamiseks on vaja teha.

Vaidlustamisviite olemasolu või puudumine haldusaktis ei mõjuta aga otseselt haldusakti õiguspärasust ega kehtivust. Viite esitamata jätmise ainsaks võimalikuks tagajärjeks võib olla vaidlustamistähtaja ennistamine vaideorgani või kohtu poolt, kuid sedagi üksnes tingimusel, et isiku poolt kaebetähtaja möödalaskmine oli tõepoolest tingitud teadmatusest oma õiguste kaitsmise võimalustest. (Aedmaa 2004; 297)

Muud haldusakti kohustuslikud andmed.

HMS § 55 lg 4 kohaselt peavad kirjalikust haldusaktist nähtuma veel järgmised andmed:

- haldusakti andnud haldusorgan (vangla, kus on taotlenud kinnipeetav lühiajalist väljasõitu)
- haldusorgani juhi või tema poolt volitatud isiku nimi ja allkiri (vangla direktori nimi ja perekonnanimi ning allkiri)
- haldusakti väljaandmise aeg (seda tuleb eristada haldusakti teatavakstegemise ajast)
- muud õigusaktiga ette nähtud andmed.

(Aedmaa 2004; 304)

2. UURIMUSE METOODIKA

Uurimisvaldkond on haldusmenetluse ja vangistusõiguse kokkupuutepunktid vanglates koostatavate lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade kirjalike dokumentide näol. Uurimisobjektiks on Murru, Tartu ja Tallinna vanglates koostatud lühiajalistele väljasõitudele loa andmisest keeldumise käskkirjad.

Autor teostas uurimuse Eesti suurimates vanglates (Murru, Tartu, Tallinna) koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade analüüsimisena. Hinnates nendes toodud põhjendusi, kaaludes faktilisi aluseid ning negatiivste ja positiivsete asjaolude kaalutlusi. VangS jõustumisest alates on vangla administratsioon kohustatud andma kinnipeetavale lühiajalisest väljasõidust keeldumise kohta põhjendatud kirjaliku vastuse.

Analüüsituks olid 2003. ja 2007. aastal kinnipeetavale lühiajalisele väljasõidule loa andmisest keeldumise käskkirju. Autor valis antud perioodid, et oleks võimalus näha missugused olid lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjad 2003. aastal ja võrrelda neid hetkel väljastatavate käskkirjadega; samuti selleks, et hinnata hetkel väljastatavate käskkirjade puuduseid ja teha ettepanekuid nende kvaliteedi parandamiseks. Antud töös tulevad analüüsimisele 2003. aastal välja antud 50 ning 2007. aastal välja antud 90 käskkirja. Iga vangla väljasõidust keeldumise käskkirjade uurimus koosneb kahest osast ja lühikokkuvõttest.

Uuringus otsib autor vastuseid järgmistele küsimustele:

- kas lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad on õigusühised ?
- kas lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad on õiguspärased ?
- missugused muudatused on toimunud 2007. aastal koostatud lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjades võrreldes 2003. aastaga ?

3. MURRU, TARTU JA TALLINNA VANGLAS 2003. ja 2007.

AASTAL KOOSTATUD KÄSKKIRJADE ANALÜÜS

3.1 Murru Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidule loa andmisest keeldumise käskkirjad.

Analüüsitud oli Murru Vanglas 2003. aastal koostatud 30 käskkirja, järgmiste numbritega; 51-kk, 52-kk, 53-kk, 54-kk, 55-kk, 56-kk, 197-kk, 198-kk, 199-kk, 200-kk, 201-kk, 203-kk, 204-kk, 205-kk, 206-kk, 207-kk, 208-kk, 209-kk, 210-kk, 245-kk, 246-kk, 247-kk, 248-kk, 249-kk, 250-kk, 251-kk, 458-kk, 459-kk, 153-kk. 460-kk, 461-kk.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	
Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	
See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslikud alused: Käskkirjade õigusliku aluseks on väljatoodud justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri § 83 p 4. Muud õiguslikud alused käskkirjades puuduvad ehk puuduvad viited konkreetsele õigusakti normidele, mis võimaldasid vastavat otsustust teha.

Eluolulised asjaolud: Käskkirjades puuduvad eluolulised asjaolud, mille tõttu pole kontrollitav, milliste asjaolude tõttu taotleti haldusakti väljastamist.

Faktiline põhjendus: Käskkirjade faktiline põhjendus on mitme lauseline ega taga tegelikke eluolulisi asjaolusid .

Resolutsioon: iseseisev, selge ja ühiselt mõistetav resolutsioon puudub

Vaidlustamisviide: Vaidlustamisviide olemas, see tagab kinnipeetavale info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning juhtnöörid, kuidas seda teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Murru Vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Murru Vangla lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad koostatud aastal 2003 pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjades puudub faktiline põhjendus, direktori poolne diskretsiooni, millest oleks näha kaalutlusi erinevate lahendusvariantide vahel. Murru vanglas koostatud käskkirjades aastal 2003. on diskretsiooni puudulik ja mitte õiguspärane.

Murru Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad aastal 2007.

Analüüsitud oli Murru Vanglas 2007. aastal koostatud 30 käskkirja, järgmiste numbritega; 91-kk, 92-kk, 93-kk, 94-kk, 95-kk, 96-kk, 97-kk, 98-kk, 99-kk, 100-kk, 101-kk, 123-kk, 124-kk, 125-kk, 126-kk, 127-kk, 128-kk, 129-kk, 130-kk, 145-kk, 146-kk, 147-kk, 148-kk, 149-kk, 150-kk, 151-kk, 152-kk, 152-kk, 153-kk. 154-kk, 155-kk.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	
Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	

See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslikud alused: Käskkirjade õiguslike alusteks on väljatoodud Vangistusseaduse § 32 lg 1 ja justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri § 83. Väljatoodud alused selgitavad millistel tingimustel on õigus taotleda kinnipeetaval lühiajalist väljasõitu ning milliste alustel on vangla direktoril õigus. Märkimata on Justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri § 82 lg 1, mis selgitaks kinnipeetavale missuguseid asjaolusid hindab vangla direktor otsuse langetamisel.

Eluolulised asjaolud: Märgitud on asjaolud, mis tingisid käskkirja andmist, kuid puudulikult. Märkimata on avalduse esitamise kuupäev, kinnipeetava poolt taotletud väljasõidu pikkus ja koht.

Faktiline põhjendus: Käskkirjade kaalutlused algavad lausega, et vangla direktor teeb otsuse lühiajalise väljasõidule lubamiseks, kui ta on veendunud, et väljasõit ei ole vastuolus vabadusekaotuse täideviimise eesmärkidega ning järgneb mitme lauseline kaalutus, mis on aga kindlasti puudulik, on vangla direktori poolt tehtud diskretsioon. Käskkirjadest ei selgu, kuidas direktor on hinnanud kinnipeetavate käitumist vanglas ja missuguse seisukoha ta võttis otsuse langetamisel, sh suhtumisel töösse, õpingutesse, kas isik täidab individuaalset täitmiskava, kas on asunud paranemise teele ja kuidas on käitunud vanglas, väljasõidu eesmärki ja selle eeldatavat mõju kinnipeetavale. Kohus on leidnud, et lühiajalisele väljasõidule lubamise otsus peab tuginema direktori järeldusele, et kinnipeetav on oma käitumist parandanud ning on võimeline käituma ja tahab käituda seaduskuulekalt. Seega peab vangla direktor arvestama kõiki asjaolusid, mis on väljatoodud justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri § 82.

Resolutsioon: Käskkirjadel on selge ja ühiselt mõistetavat resolutsioon, kuid resolutsioonis on puudu õigusnormid, millele toetati selgitavas osas otsuse langetamisel.

Vaidlustamisviide: Vaidlustamiseviide olemas, mis tagab kinnipeetavale info selle kohta, millised võimalused on tal oma õiguste kaitsmiseks ning juhtnöörid, kuidas seda teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Murru Vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Murru Vangla lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad koostatud aastal 2007. pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjade faktiline põhjendus on väheselt motiveeritud. Direktori diskretsioon piirdub ainult selgelt seotult kinnipeetava kohta mitme lausesse võetud hinnang. Puudulik diskretsioon seab kahtluse alla selle, kas Murru Vangla poolt koostatud lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad jääks peale kinnipeetavate poolt vaidlustamist ehk halduse kontrolli (ennekõike vaidemenetluse ning kohtumenetluse raames toimuv kontroll) ka jõusse.

3.2 Tartu Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad.

Analüüsitud oli Tartu Vanglas 2003. aastal koostatud 20 käskkirja, järgmiste numbritega; 6-7/3059, 6-7/1121, 6-7/1234, 6-7/1458, 6-7/1467, 6-7/1478, 6-7/1546, 6-7/1698, 6-7/ 2092, 6-7/2046, 6-7/2569, 6-7/2867, 6-7/2832, 6-7/3078, 6-7/3391, 6-7/3545, 6-7/3234, 6-7/3653, 6-7/3421. Uuritud käskkirjade arv oli 20, sest Tartu vanglas olid vähesed kinnipeetavad taotlenud lühiajalist väljasõitu ning käskkirjad arhiivist raskesti leitavad.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	

Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	
See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslikud alused: Käskkirjade õigusliku aluseks on väljatoodud justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri § 83 p 4. Muud õiguslikud alused käskkirjades puuduvad ehk puuduvad viited konkreetsetele õigusakti normidele, mis võimaldasid vastavat otsustust teha.

Eluolulised asjaolud: Käskkirjades puuduvad eluolulised asjaolud, mille tõttu pole kontrollitav, milliste asjaolude tõttu taotleti haldusakti väljastamist.

Faktiline põhjendus: Käskkirjade faktiline põhjendus on mitme lauseline ega taga tegelike eluolulisi asjaolusid .

Resolutsioon: iseseisev, selge ja ühiselt mõistetavat resolutsioon puudub

Vaidlustamisviide: Vaidlustamisviide olemas, see tagab kinnipeetavale info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning juhtnöörid, kuidas seda teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Tartu vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Tartu Vanglas 2003.aastal koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjades puudub faktiline põhjendus, samuti direktori poolne diskretsiooni, millest oleks näha kaalutlusi erinevate lahendusvariantide vahel. Tartu vanglas 2003. aastal koostatud käskkirjades on diskretsiooni puudulik ja mitte õiguspärane.

Tartu Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad aastal 2007.

Analüüsitud oli Tartu Vanglas 2007. aastal koostatud 30 käskkirja, järgmiste numbritega; 1-4/330, 1-4/327, 1-4/320, 1-4/338, 1-4/329, 1-4/326, 1-4/322, 1-4/337, 1-4/334, 1-4/332, 1-4/331, 1-4/323, 1-4/324, 1-4/325, 1-4/305, 1-4/308, 1-4/309, 1-4/312, 1-4/313, 1-4/ 317, 1-4/318, 1-4/343, 1-4/345, 1-4/347, 1-4/348, 1-4/349, 1-4/352, 1-4/353, 1-4/354, 1-4/355.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	
Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	
See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslikud alused: Käskkirjade õiguslikeks alusteks on väljatoodud vangistusseaduse § 32 lg 1 ja justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeskiri § 82 lg 1 ja 2; § 83. Tähtsamad õiguslikud alused, millele toetub direktor otsuse langetamisel, on väljatoodud.

Eluolulised asjaolud: Märgitud on asjaolud, mis tingisid käskkirja andmist, kuid märkimata on avalduse esitamise kuupäev.

Faktiline põhjendus: Direktori poolne kaalutus ja diskretsioon hõlmab kinnipeetava karistusaja pikkust, kuriteolaadi, käitumist vanglas, kinnipeetava iseloomu. Eriti pikalt on hinnatud kinnipeetava toimepandud kuritegu. Vähem hinnatud on kinnipeetava väljasõidu plaani ja üldse pole hinnatud, kas kinnipeetav täidab individuaalset täitmiskava. Direktori poolses diskretsioonis on välja toodud laused, mis viitavad sellele, et ta on hinnanud kinnipeetava iseloomu omadusi, kuid kuidas ta on seda teinud, pole käskkirjas kirjeldatud. Selliste väidete puhul on kohtunikul raske kindlaks teha,

kuidas on vangla direktor hinnanud kinnipeetava iseloomuomadusi, kas need omadused on positiivsed või negatiivsed.

Resolutsioon: Käskkirjadel on selge ja ühiselt mõistetavat resolutsioon, kuid resolutsioonis on puudu õigusnormid, millele toetati selgitavas osas otsuse langetamisel.

Vaidlustamisviide: Vaidlustamisviide on olemas, see tagab kinnipeetavale info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning juhtnöörid, kuidas seda teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Tartu Vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Tartu Vangla lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad koostatud aastal 2007 pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjade faktilistes põhjendustes on hinnatud palju tähtsaid asjaolusid, mis näitavad direktori poolset diskretsiooni. Väga kõrgelt hindab Tartu Vangla direktor kinnipeetava poolt pandud kuriteo asjaolusid ja samuti käitumist vanglast. Tartu Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidust keeldumise käskkirjade peamiseks nõrgaks küljeks on diskretsiooni puhul kindla hindamis-süsteemi puudumine. Vangla direktor hindab ühe kinnipeetava puhul rohkem kuriteolaadi, teise puhul aga käitumist vanglas, kolmandal aga kokkusaamisi vangla vahendusel, kuid käitumist vanglas ei hinda. Vangla direktor peaks kohtlema võrdselt kõiki kinnipeetavaid ja hindama kõiki asjaolusid väljasõidu otsuse langetamisel võrdselt

3.3 Tallinna Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad.

Analüüsitud oli Tallinna Vanglas 2003. aastal koostatud 15 käskkirja, järgmiste numbritega; 30-k, 27-k, 38-k, 33-k, 106-k, 343-k, 45-k, 97-k, 115-k, 138-k, 93-k, 14-k, 55-k, 64-k, 77-k, 89-k. Uuritud käskkirjade arv oli 15, sest käskkirjad olid arhiivist raskesti leitavad.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	
Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	
See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslik alus: õiguslik aluseks on väljatoodud justiitsministri 30.11.2000. a määrus nr 72 „Vangla sisekorraeskiri § 83 p 4. Viide õiguslikule alusele on esitatud paragrahvi lõike ja punkti täpsusega ning on ära toodud õigusakti andmed, mis võimaldavad selle identifitseerimist, kuid on jäetud märkimata VangS § 32 lg 1, millega annab seadus õiguse vangla direktoril lubada kinnipeetaval lühiajalisele väljasõidule , kuid ei kohusta seda teda tegema.

Eluolulised asjaolud: Käskkirjades puuduvad eluolulised asjaolud, mille tõttu pole kontrollitav, milliste asjaolude tõttu taotleli haldusakti väljastamist.

Faktiline põhjendus: Käskkirjade faktiline põhjendus on mitme lauseline ega taga tegelike eluolulisi asjaolusid .

Resolutsioon: iseseisev, selge ja ühiselt mõistetavat resolutsioon puudub Vaidlustamiseviide puudub, mis praktiliselt tähendab, et puud info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning mida, kus ja millise tähtaja jooksul sellise õiguse kasutamiseks on vaja teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Tallinna vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Tallinna Vanglas 2003.aastal koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjades puudub faktiline põhjendus, samuti

direktori poolne diskretsiooni, millest oleks näha kaalutlusi erinevate lahendusvariantide vahel. Tallinna vanglas koostatud käskkirjades aastal 2003. on diskretsiooni puudulik ja mitte õiguspärased. Samuti käskkirjades puudub resolutsioon ja vaidlustamisviide.

Tallinna Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad aastal 2007

Analüüsitud oli 11 Tallinna Vanglas 2007. aastal koostatud käskkirja. Analüüsitud käskkirjade arv osutuks selliseks, sest Tallinna Vangla pole rohkem lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirju koostanud perioodil 2007. aasta jaanuarist kuni mai alguseni. Kuna analüüsitud käskkirjad olid edastatud autorile elektroonsel kujul, pole võimalik autoril kajastada uuritavate käskkirjade numbreid.

A. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise haldusakti tühisuse tingimuste kontroll Haldusmenetluse seaduse § 64 lõige 2 alusel.

Haldusakti tühisuse kontroll	Jah	Ei
Kas käskkirjades selgub haldusakti antud haldus organ ?	✓	
Kas haldusaktist selgub adressaat, kelle suhtes langetati otsus ?	✓	
Kas haldusakt on antud pädeva haldus organi poolt ?	✓	
See kohustab toime panema õigusrikkumise ?		✓
Kas sellest selguvad õigused ja kohustused ?	✓	

B. Kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade haldusakti õiguspärasuse kontroll Haldusmenetluse seaduse § 55, § 56 § 57 alusel.

Õiguslikud alused: Käskkirjade õiguslike alusteks on väljatoodud vangistuseseaduse § 32 lg 1, 2, 4 ja 8, Justiitsministri 30.11.2000. a. määruses nr 72 vangla sisekorraeeskiri § 81 lg 1; § 82 lg 1; § 83. Väljatoodud õiguslikud alused annavad täieliku informatsiooni lühiajalise väljasõidu keeldumisest, mis võimaldasid vastavat otsustust teha.

Eluolulised asjaolud: Märgitud asjaolud on konstruktiivsed ja kohased, mis annavad ülevaate, milliste asjaolude tõttu taotleti haldusakti väljastamist.

Faktiline põhjendus: Direktori poolne kaalutus ja diskretsioon hõlmab kinnipeetava kuriteolaadi, käitumist vanglas, varasemat väljasõidu mõju samuti ka eeldatavat väljasõidu mõju ja suhtumist töösse ja õpingutesse. Otsustamisel on kaalutud tähtsamaid asjaolusid, kuid mõningatele asjaoludele, nagu isikuomadused ja individuaalse täitmiskava täitmine, pole tähelepanu pööratud.

Resolutsioon: Käskkirjadel on selge ja ühiselt mõistetavat resolutsioon, samuti resolutsioonis kajastuvad õigusnormid, millele toetuti selgitavas osas otsuse langetamisel.

Vaidlustamisviide: Vaidlustamisviide on olemas, see tagab kinnipeetavale info selle kohta, millised on võimalused oma õiguste kaitseks ning juhtnöörid, kuidas seda teha.

Muud haldusakti kohustuslikud andmed: käskkirjades nähtub haldusakti andnud haldusorgan, haldusorgani juhi nimi ja allkiri ja haldusakti väljaandmise aeg.

C. Tallinna vangla kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjade uurimise tulemus

Tallinna Vangla lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad koostatud aastal 2007 pole õigustühised, sest vastavad haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 kehtestatud nõuetele. Käskkirjade faktilistes põhjendustes on hinnatud palju tähtsaid asjaolusid, mis näitavad direktori poolset diskretsiooni, kuid puudu on mõningad aspektid, mida vangla direktor peaks kaaluma otsuse tegemisel, näiteks kinnipeetava isikuomadused ja individuaalse täitmiskava jälgimine. Positiivne on ka lühiajalise väljasõidu käskkirjade arvu vähesus, viie kuu jooksul on koostatud ainult 11 käskkirja. Tallinna Vangla lähtub HMS § 43 lg 1 p 2, menetluse lõpetamisest taotleja omal soovil, kui selgub, et kinnipeetava taotluse saab negatiivse vastuse vestleb inspektor-kontaktisik taotluse esitanud kinnipeetavaga ja selgitab talle suuliselt põhjuseid, miks tema taotlust ei rahuldata ning teda väljasõidule ei lubata. Seejärel kirjutab kinnipeetav omakäeliselt avalduse, et soovib taotluse tagasivõtmist, kuna väljasõidust keeldumise põhjuseid on talle selgitatud ja ei soovi kirjalikku vastust. Kinnipeetava poolt vastavasisulise avalduse kirjutamisest keeldumise korral koostab Tallinna Vangla kinnipeetavale siiski kirjaliku vastuse. Selline lähenemine koormab vähem vanglat ja võimaldab tõsta väljaantavate käskkirjade kvaliteeti. Samuti eluoluste asjaolude hindamisele aitab kaasa

kontaktisiku poolne hinnangu leht. Hinnanguleht tagab asjaolude hindamist, mida seadus käsib direktoril arvesse võtta.

4. KOKKUVÕTE UURIMUSTULEMUSTEST

Murru, Tartu ja Tallinna vanglate lühiajaise väljasõidu keeldu käskkirjade uurimisel autor leidis, et kinnipeetavatele keeldutakse väljasõidu andmisest selle pärast, et väljasõit pole piisavalt kooskõlas vangistuseeaduse täideviimise eesmärkidega. Vangistuse täideviimiste eesmärkideks vangla direktor ei saa pidada kuidagi korteri remonti või vanaema haa korrastamist. Samuti pole väljasõidule lubamiseks piisavateks põhjusteks, mis on teostatavad ka vanglavahendusel näiteks tööandja otsimine või kokkusaamine kriminaalhooldajaga.

Autor leidis, et töötava kinnipeetava lühiajalise väljasõidu eesmärgiks võib vangla direktor hinnata lühiajalist väljasõitu kui puhkust karistuse kandmisest. Karistuse kandmise ajal mittetöötavate kinnipeetavate puhul peaks lühiajaline väljasõit kaasnema ainult rangelt seoses töö-, õppimis-, või eluaseme probleemide lahendamisega, mis pole teostatavad vangla vahendusel.

Murru, Tartu, Tallinna vanglates koostatud lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade analüüs 2003 ja 2007 aastate perioodidel andis ülevaate sellest, kuidas jälgiti haldusmenetluse seaduse kehtestatud nõuetest. Analüüs kajastab toimunud muudatusi lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjades aastast 2003 kuni 2007.

Lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjad, mis olid koostatud 2003. aastal Murru, Tartu ja Tallinna vanglates olid väga algelised ja mitte õiguspärased. sest käskkirjades puudus faktiline põhjendus, samuti direktori poolne diskretsiooni, millest oleks näha kaalutlusi erinevate lahendus variantide vahel. Käskkirjad olid koostatud trafaretselt ehk ühe ja sama šablooni järgi, milles vahetusid ainult kinnipeetavate andmed. 2003 aasta perioodi käskkirjad olid samalaadsed kõikides Eesti suurimates vanglates Murru, Tartu, Tallinn.

2007. aastal koostatud lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade uurimus näitas, et käskkirjad on kooskõlas haldusmenetluse seadusega, kuid igas kolmes vanglas esinevad puudused käskkirjade motiveerimisel.

Uurimus näitas, et Murru Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjad on kõige halvemini motiveeritud. Faktiline põhjendus on väheselt põhjendatud, direktori diskretsioon piirdub ainult selgelt seotult kinnipeetava kohta mitme lausesse võetud hinnang. Näiteks Murru Vangla direktor ei saa kindel olla kinnipeetava õiguskuulekas käitumises väljasõidul ning seetõttu ei ole kaebaja lühiajalisele väljasõidule lubamine eesmärgipärane ja on vastuolus vabadusekaotuse täideviimise eesmärkidega.

Tartu Vanglas koostatud lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjad 2007. aastal on faktilistes põhjendustes hinnatud palju tähtsaid asjaolusid, mis näitavad direktori poolset diskretsiooni. Väga kõrgelt hindab Tartu Vangla direktor kinnipeetava poolt pandud kuritegu. Kuriteo laadi hindamine on väga positiivne, kuid sellele tugineda korduvalt ei saa, sest väljasõiduplaani täpsustamisel ja täiendamisel kinnipeetava poolt võib kaalutlemine anda teistsuguse tulemuse.

Tallinna Vanglas koostatud lühiajalise sõidu keeldu käskkirjad 2007. aastal on väga tugevad formaalse õigusliku alusega. Õiguslikud alused annavad täieliku informatsiooni lühiajalise väljasõidu keeldumisest, mis võimaldasid vastavat otsustust teha samuti iseseisev resolutsioon. Eluoluliste asjaoludes on hinnatud paljusid tähtsaid fakte ja mille alusel ka keelduti, (näiteks suhtlemist vanglaametnikega, sotsiaalprogrammides osalemist ja õppimist) kuid on ka mõningaid asjaolusid mida peaks direktor kindlasti hindama näiteks kinnipeetava isikuomadusi ja individuaalse täitmiskava jälgimist. Samuti võib pidada positiivseks, et Tallinna Vangla kasutab edukalt haldusmenetluse seaduse § 63 lg 2 taotluse tagasivõtmist omal soovil, mis tagab lühiajalise väljasõidu keeldu käskkirjade vähesust.

ETTEPANEKUD

Lühiajaliste väljasõitude uuring näitas, et praegu koostatavad lühiajalise väljasõidu keeldumise käskkirjad on küll kooskõlas haldusmenetluse seadusega ja vastavad hea haldusakti hea tavale, kuid on puudujääke käskkirjade motiveerimisel. Kolmes erinevas vanglas koostatud käskkirjadel on omad puudused ja eelised. Tuginedes uurimuse tulemustele teeb autor oma poolsed ettepanekud.

- Murru ja Tartu vangla võiksid kasutusele võtta kontaktisiku poolse hinnangulehe, mis on kasutusel Tallinna Vanglas. Hinnanguleht tagab kõikide asjaolude arvestamist, mis on sätestatud VSeK § 82 lg 1. Selline hinnanguleht tagab asjaolude, mida seadus käsib direktoril arvesse võtta hindamist ja käskkirja koostamisel on kergem välja tuua keeldumise põhjusi ja asjaolusid.
- Tartu ja Murru vangla võiksid lähtuda HMS § 43 lg 1 p 2, menetluse lõpetamisest taotleja omal soovil, mis tagaks lühiajaliste väljasõitude keeldumise käskkirjade vähese arvu. Seetõttu saaks pöörata rohkem tähelepanu koostatavate käskkirjade kvaliteedile.
- Tartu vangla lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjadesse võiks lisada Tallinna Vangla kasutusel olevat käskkirjade õigusliku alust. Eluoluliste asjaolude kaalutlemistel pöörata rohkem tähelepanu kinnipeetava isikuomadustele, käitumisele vanglas ja hinnata väljasõidu plaani.
- Tallinna Vanglal tuleks leida spetsialist, kes vormistaks lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirju. Hetkel teeb seda kontaktisik, kelle kinnipeetava poolt tuli avaldus. Selline lähenemine ei taga kõikide käskkirjade kvaliteeti, sest iga kontaktisik koostab käskkirju erinevalt. Tartus koostab lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirju arvestusosakonna spetsialist ja Murru vanglas vangistusosakonna spetsialist.
- Murru Vanglal tuleks lähtuda Tallinna ja Tartu vanglatest, võtta kasutusele nende lühiajalisest väljasõidust keeldumise käskkirjade põhjad. Hinnata tuleks

rohkem kinnipeetava poolt toimepandud kuritegu, isikuomadusi, käitumist
vanglas, suhtumist töösse ja õpingutesse.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö andis ülevaate lühiajalise väljasõidu olemusest Eesti vanglasüsteemis, eesmärkidest ja lühiajalise väljasõidu käskkirja koostamisest vastavalt haldusmenetluse seaduse sätestatud haldusakti nõuetele.

Vangistusseadus viib vabadusekaotuse täideviimise alused Eestis kooskõlla teiste Euroopa riikide analoogsete seadustega, pannes peamise rõhu kinnipeetava resotsialiseerimisele ehk isikliku vastutustunde tekitamisele ja tema normaalsesse ellu tagasilülitumise tagamisele pärast vabanemist. Lühiajaline väljasõit vanglast peaks tagama kinnipeetava sujuva sulandumise ühiskonda pärast pikka vangistust.

Lühiajalise väljasõidu lubamise või väljasõidutaotluse rahuldamata jätmine tuleb vormistada käskkirjana ja otsus peab olema põhjendatud vastavalt VSeK § 82 lg 2 sätestatule. Lühiajalise väljasõidu lubamise või mitte lubamise käskkirja koostamisel tuleks jälgida kõiki HMS-es sätestatud põhimõtteid.

Euroopa vanglareeglistik ei ole Euroopa Nõukogu liikmesriikidele juriidiliselt siduvaks dokumendiks, kuid on abiks kaasaegse Euroopa vangistusõiguse tõlgendamisel. Euroopa vanglareeglistik ei sätesta, et riigid on kohustatud lubama kinnipeetavaid lühiajalisele väljasõidule, aga kui asjaolud seda võimaldavad, tuleks vangil lubada vanglast lahkuda, kas koos saatjatega või üksi, et külastada oma haiget sugulast, viibida matustel või muudel inimlikel põhjustel.

2003. aastal kinnipeetavale lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad olid mitte õiguspärased, nendes esines kaalutlusvigu, vorminõuete rikkumisi ja need polnud piisavalt läbipaistavad haldusmenetluse mõistes.

2007. aastal koostatud lühiajalise väljasõidu loa andmisest keeldumise käskkirjad olid õiguspärased. Nendes esinenud vajakajäämised puudutasid eelkõige direktori poolseid kaalutlusi, millel autor tähelepanu pööras ning ettepanekuid puuduste kõrvaldamiseks välja tõi.

SUMMARY

This work has been written on the topic “Short term departure as an imprisonment law institution – basis for disclaims and directive conduction problems.”

The length of the work is 39 pages, what includes 5 topics. There were used 12 sources, the work is written in Estonian language.

The keywords for the work are: “Internee short term departure”, “Outside prison internee communication”, “Internee short term departure declines”, “overloaded administrative act”, Administrative act motivation.

The purpose of the work is to research the internee short term departure directives declines impact with administrative law. To research internee’s short term departure purpose. Analyze three biggest Estonian prisons right for departure directives strengths and weaknesses.

The work consist of act of law texts, cases, Murru, Tartu and Tallinn prisons short term departure decline directives.

The result is that in Estonian prisons compiled short term departure restrictions directives, were in accordance with administrative procedure laws, but includes.

The novelty of this work is the reflection of the short term departure directives in 2003 and differences of nowadays compiled directives distinctions.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatu kirjandus

- 2 Aedmaa A, Lopman E, Nele Parrest, Pilving I, Vene E, 2004. Haldusmenetluse käsiraamat: Tartu Ülikoolikirjastus
- 3 Sootak, J., Pikamäe, P. 2001. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn: Ilo
- 4 Justiitsministeerium, 2006. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 1736-1982

Kasutatud allikad

- 5 Justiitsministeerium. Suhtlemine kinnipeetavatega 2005. Elektroonselt kättesaadav: www.vangla.ee/6482 23.04.2006

Kasutatud normatiivaktid

- 6 Vangistusseadus. – RT I 2000, 58, 376
- 7 Vangla sisekorraeskiri. – RTL 2000, 134, 2139
- 8 Vangistusseaduse seletuskiri- RT I 1997, 43/44, 723
- 9 Haldusmenetluse seadus- RT I 2001, 58, 354

Kasutatud kohtupraktika

- 10 Tallinna Halduskohtu haldusasi 11-3/1-15/94; 3-3-1-29-97
- 11 Riigikohtu lahend RKHK 3-3-1-60-01
- 12 Tallinna Halduskohtu haldusasi 3-3-1-54-03, p-d 21 ja 36
- 13 Tallinna Halduskohtu haldusasi nr 3-1090/2004
- 14 Tallinna Halduskohtu haldusasi nr 3-06-889
- 15 Euroopa Inimõiguse Kohus otsus asjas Plotski v Poola, 12 novembrist 2002
- 16 Euroopa Inimõiguse Kohus otsus asjas Schemkamper v France, 18 oktoobrist 2005
- 17 Euroopa Inimõiguse Kohus otsus asjas Bromiley v United Kingdom, 23 novembrist 1999